

Fimmtudaginn 9. mars 1995.

Nr. 238/1993.

Steindór V. Steindórsson

(Gunnar Jónsson hdl.)

(Ragnar H. Hall hrl.)

gegn

bæjarsjóði Akureyrar

(Jakob Möller hdl.)

(Hreinn Pálsson hrl.)

Kjarasamningar. Vátrygging. Flugslýs.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Hrafn Bragason, Guðrún Erlendsdóttir, Haraldur Henrysson, Hjörtur Torfason og Pétur Kr. Hafstein.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 9. júní 1993. Krefst hann þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 4.237.269 krónur með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá 9. janúar 1992 til greiðsludags auk málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess aðallega, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og sér dæmdur málskostnaður fyrir Hæstarétti. Til vara krefst hann þess, að stefnufjárhæð verði lækkuð verulega og málskostnaður þá látinn niður falla.

Nokkur ný skjöl hafa verið lögð fram í Hæstarétti.

I.

Í greinargerð og munnlegum málflutningi fyrir Hæstarétti hefur því verið haldið fram af hálfu stefnda, að málið sé ranglega höfðað gegn sér, og hefði áfrýjanda verið rétt að höfða það gegn Vátryggingafélagi Íslands hf., sem stefndi keypti slysatryggingu hjá fyrir starfsmenn sína. Vísar stefndi þessu til stuðnings til 122. gr., sbr. 102. gr. laga nr. 20/1954 um vátryggingarsamninga. Beri að sýkna stefnda vegna aðildarskorts samkvæmt 2. mgr. 16. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

Áfrýjandi höfðaði mál þetta á grundvelli 7. kafla kjarasamnings milli stefnda og Starfsmannafélags Akureyrarbæjar frá 2. febrúar

1990, en þar er fjallað um slysátryggingar starfsmanna. Stefndi keypti tryggingu hjá Vátryggingafélagi Íslands hf., en félagið neitaði greiðsluskyldu, er áfrýjandi krafði það um bætur. Ber að fallast á það með áfrýjanda, að honum hafi verið heimilt að höfða mál gegn stefnda til efnda á fyrrgreindum ákvæðum kjarasamningsins.

II.

Þegar áfrýjandi varð 16. júlí 1990 fyrir slysi því, sem mál þetta er risið af, var í gildi „samkomulag um breytingar og framlengingu á kjarasamningum aðila“ frá 2. febrúar 1990, sem launanevnd sveitarfélaga og nokkur starfsmannafélög sveitarfélaga höfðu gert, þar á meðal Starfsmannafélag Akureyrarbæjar. Segir í 1. gr. samkomulagsins, að gildandi kjarasamningar aðila framlengist til 31. ágúst 1991. Eins og rakið er í héraðsdómi, var í 7. kafla kjarasamnings þessa fjallað um slysátryggingar starfsmanna, og var þar kveðið á um skyldu stefnda til að tryggja starfsmenn sína vegna dauða eða varanlegrar örorku. Í gr. 7.1.7. er vísað til þess, að um tryggingarnar skuli gilda „almennir skilmálar, sem í gildi eru fyrir atvinnuslysátryggingar launþega hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga, þegar samkomulag þetta er gert, . . .“. Höfðu þessi orð ákvæðisins staðið óbreytt frá því í kjarasamningum aðilanna á árinu 1980. Í sérstakri bókun IV við kjarasamninginn sagði, að „ef ákvæði í þessum samningi ganga skemur en sambærileg ákvæði síðustu aðal- og sérkjarsamninga að mati viðkomandi bæjarstarfsmannafélags, skal eldra ákvæðið sett inn í þennan samning, en hið nýja fellt úr gildi“.

Hinn 17. júlí 1989 hafði Vátryggingafélag Íslands hf. sett nýja almenna skilmála fyrir slysátryggingar launþega í stað eldri skilmála, sem Brunabótafélag Íslands gaf út. Varð þar sú breyting frá fyrri skilmálum, að tekin var upp ný 5. gr., um íþróttir, flugferðir o. fl. Í b-lið hennar var berum orðum tekið fram, að félagið bætti ekki slys, „sem verða í flugi, nema sá, sem tryggður er, sé farþegi í áætlunardeða leiguflugi á vegum aðila, sem hefur tilskilin leyfi hlutaðeigandi flugmálayfirvalda“.

Ætla verður, að þegar upphaflega var samið um slysátryggingu starfsmanna stefndu og vísað til skilmála hennar, hafi báðum aðilum verið kunnugt efni þeirra. Ekki verður séð af gögnum málsins, að við gerð samkomulagsins 2. febrúar 1990 hafi hinir nýju skilmálar

slysatryggingarinnar verið lagðir fram og breytingar á þeim ræddar sérstaklega eða Starfsmannafélagi Akureyrarbæjar tilkynnt um þá. Af þessum sökum og með hliðsjón af ofangreindri bókun IV þykir ekki unnt að leggja þá til grundvallar, og ber því við úrlausn máls þessa að miða við hina eldri skilmála.

III.

Áfrýjandi reisir kröfur sínar á því, að í eldri skilmálum slysatryggingar launþega hafi slys í einkaflugi ekki verið undanskilin og engin önnur atvik getað orðið til þess, að greiðsluskylda stefnda vegna slyssins félli niður. Stefndi heldur því hins vegar fram, að glögglega megi sjá af skilmálunum, að þeir hafi að öllu leyti verið miðaðir við atvinnuslysatryggingu, sem ekki gildi í frítíma. Í skilmálana hafi því ekki verið settar undanþágur vegna áhættu, sem ekki reyndi á í vinnutíma, þar á meðal einkaflugs. Þegar algengara hafi orðið, að slíkar tryggingar væru látnar gilda allan sólarhringinn, hafi að sjálf-sögðu verið varlegra að breyta skilmálunum, fyrr en gert var. Samkvæmt 5. gr. skilmálanna, þar sem fjallað var um áhættubreytingu, hefði félagið verið laust úr ábyrgð vegna einkaflugs, og styðjist það enn fremur við 121. gr. laga nr. 20/1954.

Í kjarasamningi stefnda og Starfsmannafélags Akureyrarbæjar á árinu 1977 var í 7. kafla fjallað um tryggingar, og í gr. 7.1.1. var sagt, að starfsmenn skyldu slysatryggðir fyrir dauða eða vegna varanlegrar örorku. Grein 7.1.7. hljóðaði svo: „Skilmálar séu almennir skilmálar, sem í gildi eru fyrir atvinnuslysatryggingar launþega hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga, þegar samkomulag þetta er gert. Tryggingin gildir allan sólarhringinn.“

Þetta ákvæði mun hafa verið óbreytt í kjarasamningi aðila, þar til gerður var samningur í ágúst 1980, en í honum hljóðaði gr. 7.1.7. svo: „Skilmálar séu almennir skilmálar, sem í gildi eru fyrir atvinnuslysatryggingar launþega hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga, þegar samkomulag þetta er gert, eftir því sem við á, með þeim frávikum, sem í samningi þessum greinir.“ Jafnframt kom inn nýtt ákvæði, gr. 7.1.8., sem hljóðaði svo: „Tryggingin gildir allan sólarhringinn. Takmarkanir á bótaskyldu, sem um getur í tryggingaskilmálum, falla niður, þegar starfsmaður er við störf sín eða á ferðalagi þeirra vegna, nema tjón hljótist af ásetningi eða stórkostlegu gáleysi

starfsmannsins.“ Þessi ákvæði stóðu óbreytt í kjarasamningi, þegar áfrýjandi slasaðist í júlí 1990.

Skilmálar þeir, sem vísað var til í kjarasamningnum 1980 og hér verður miðað við, bera heitið „Vátryggingarskilmálar fyrir slysa-tryggingu launþega“. Í 7. og 8. gr. skilmálanna er kveðið á um takmarkanir á bótaskyldu, og skipta þær ekki máli hér. Í 5. gr., sem ber fyrir sögnina „Áhættubreyting“, segir svo:

„Sérhverjar breytingar, sem kunna að verða á starfi þess, sem tryggður er, og aðrar breytingar, sem hafa áhættuaukningu í för með sér, ber að tilkynna félaginu tafarlaust, svo að það geti dæmt um, hvort vátryggingin skuli gilda áfram óbreytt eða með breyttum kjörum.

Sé slík tilkynning ekki send félaginu, er félagið laust úr ábyrgð, meðan áhættuaukningin varir, ef félagið myndi eigi hafa veitt vátryggingu, ef vitað hefði verið um hina breyttu áhættu, þegar vátryggingin var tekin. . . .“

Fyrir aftan hina stöðluðu skilmála er vélritað ákvæði undir fyrir sögninni „Sérstakir skilmálar“, þar sem segir svo meðal annars: „Innifalin í tryggingunni er frítímatrygging, sem gildir allan sólarhringinn.“

Til stuðnings því, að skilmálar þessir nái ekki til áhættu vegna einkaflugs, hefur stefndi lagt fram í Hæstarétti skilmála áður greindra vátryggingafélaga fyrir almennar slysa-tryggingar. Í tryggingarskilmálum, sem giltu frá 1. febrúar 1979 til 17. júlí 1989, var sérstakt ákvæði í 5. gr. um íþróttir og flugferðir, þar sem segir í lið b: „Félagið bætir ekki slys, sem verða í flugi, nema sá, sem tryggður er, sé farþegi í farþegaflugi. . . .“ Í skilmálum, sem tóku gildi 17. júlí 1989, er ákvæði samhljóða því, sem nú er í b-lið 5. gr. vátryggingarskilmála fyrir slysa-tryggingu launþega, sbr. II hér að framan.

Þá vísar stefndi til upplýsinga um iðgjöld, er fram komu hjá Ingvari Sveinbjörnssyni, deildarstjóra hjá Vátryggingafélagi Íslands hf., í sérstöku vitnamáli, er stefndi stofnaði til eftir uppsögu héraðsdóms. Sagði hann, að venjulegt iðgjald vegna launþegatryggingar með frítímaáhættu, þ. e. í 3. áhættuflokki, væri um 9.000 krónur, en auka-iðgjald vegna áhættu af einkaflugi yrði um 23.000 krónur. Hefur þessu ekki verið andmælt.

Ótvírætt verður að telja, að flug með einkaflugvél feli í sér aukna áhættu miðað við hefðbundna frístundaiðju, og fram er komið, að trygging slíkrar áhættu er í raun að miklum mun dýrari en venjuleg trygging. Þegar litið er til gr. 7.1.8. í kjarasamningi stefnda og Starfsmannafélags Akureyrarbæjar, sem áður var rakin, verður að líta svo á, að það hafi verið sameiginlegur skilningur aðila, að slysaftrygging í frítíma væri háð undantekningum vegna sérstakrar áhættu. Þykir bera að túlka kjarasamninginn svo, að ákvæði hans um slysaftryggingu starfsmanna í frítíma hafi sætt takmörkunum og undanþágum, sem almennt giltu í slysaftryggingum hjá Vátryggingafélögum. Svo sem áður er fram komið, voru slys í einkaflugi undanskilin í skilmálum almennra slysaftrygginga hjá Vátryggingafélagi Íslands hf. á umræddum tíma, og er ómótmælt, að það hafi verið í samræmi við venju í slíkum tryggingum.

Með ofangreind atriði í huga verður að telja, að ferð áfrýjanda með einkaflugvél hinn 16. júlí 1990 hafi falið í sér áhættubreytingu samkvæmt 5. gr. gildandi vátryggingarskilmála, sem studdist við 1. mgr. 121. gr. laga nr. 20/1954. Því er stefnda ekki skylt að bæta tjón áfrýjanda samkvæmt kjarasamningi við stéttarfélag hans, sem í gildi var framangreindan dag. Samkvæmt þessu verður hinn áfrýjaði dómur staðfestur.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð:

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur Héraðsdóms Norðurlands eystra 12. maí 1993.

Mál þetta, sem dómtekið var 14. f. m. að undangengnum munnlegum málflutningi sama dag, er höfðað með stefnu, út gefinni í Reykjavík 10. apríl 1992, af Ragnari Halldóri Hall hrl., og birtri 15. s. m., fyrir hönd Steindórs V. Steindórssonar, Flötusíðu 8, Akureyri, gegn bæjarsjóði Akureyrar til greiðslu bóta, að fjárhæð 4.237.269 kr., auk dráttarvaxta skv. 10. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, sbr. 5. gr. laga nr. 67/1989, frá 9. janúar 1992 til greiðsludags. Svo og krefst stefnandi málskostnaðar skv. málskostnaðar-reikningi, alls að fjárhæð 844.667 kr. [...].

Stefndi krefst þess, að hann verði sýknaður af kröfum stefnanda og stefnandi greiði sér málskostnað skv. málskostnaðarreikningi, að fjárhæð samtals 651.026 kr.

Aðalkrafa stefnda var upphaflega, að máli þessu yrði vísað frá dómi, en með úrskurði, upp kveðnum 26. janúar 1993, var þeirri kröfu hafnað.

Málsatvik eru þau, að stefnandi lenti í alvarlegu flugslysi sem farþegi í einkaflugvél 16. júlí 1990 og hlaut í því fjöláverka. Flugmaðurinn beið bana. Samkvæmt örorkumati var hann metinn 100% öryrki í 7 mánuði frá slysegi, 50% öryrki næstu 2 mánuði þar á eftir og örorka hans eftir það metin varanleg 45%.

Er slysið varð, var stefnandi starfsmaður Akureyrarbæjar og sem slíkur félagsmaður í Starfsmannafélagi Akureyrarbæjar. Í 7. kafla kjarasamnings Akureyrarbæjar og Starfsmannafélags Akureyrarbæjar eru ákvæði um, að Akureyrarbær skuli tryggja starfsmenn sína vegna dauða eða varanlegrar örorku, sem þeir kunna að verða fyrir. Í gr. 7.1.7. er tilgreint, hvernig slysatrygging skuli vera, en ákvæðið er svohljóðandi: „Skilmálar séu almennir skilmálar, sem í gildi eru fyrir atvinnuslysatryggingar launþega hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga, þegar samkomulag þetta er gert, eftir því sem við á, með þeim frávikum, sem í samningi þessum greinir.“ Gildistími kjarasamnings þessa er 1. janúar 1990 til 31. ágúst 1991. Á grundvelli þessa ákvæðis hefur stefnandi leitað eftir greiðslu bóta hjá stefnda. Stefndi hefur keypt váttryggingu hjá Váttryggingafélagi Íslands hf. vegna þessarar ábyrgðar og vísaði stefnanda til váttryggingafélagsins. Þar fékk stefnandi þau svör, að slys það, sem hann hefði lent í, væri undanskilið sem áhætta skv. váttryggingarskilmálum félagsins, og studdi félagið afstöðu sína 5. tl. váttryggingarskilmála félagsins, staflíð b, þar sem segir, að félagið bæti ekki slys, sem verða í flugi, nema sá, sem tryggður er, sé farþegi í áætlunar- eða leiguflugi á vegum aðila, sem hefur tilskilin leyfi hlutaðeigandi flugmálayfirvalda. Samkvæmt þessu hefði félagið neitað stefnanda um bætur, þar sem stefnandi hafi orðið fyrir tjóni sem farþegi í einkaflugi.

Ákvæði um slysatryggingu starfsmanna Akureyrarbæjar mun hafa komið inn í kjarasamninga bæjarins og starfsmannafélags árið 1977, og var orðalag þess þá svohljóðandi: „Skilmálar séu almennir skilmálar, sem í gildi eru fyrir atvinnuslysatryggingar launþega hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga, þegar samkomulag þetta er gert. Tryggingin gildir allan sólarhringinn.“

Með kjarasamningi sömu aðila 15. ágúst 1980 var orðalagi ákvæðisins breytt í það horf, sem það er nú. Í ljós kom, að skilmálum slysatryggingar launþega hjá Váttryggingafélagi Íslands hf. var breytt 17. júlí 1989. Meðal breytinganna var að undanskilja áhættu vegna einkaflugs. Segir stefnandi

Þessa breytingu hafa verið gerða, án þess að stefndi tilkynnti hana Starfsmannafélgi Akureyrarbæjar, og megi raunar ráða af hinum breyttu váttryggingarskilmálum, að unnt hefði verið að fá sumar af þeim áhættum, sem undanskildar voru, innifaldar í tryggingunni með viðauka við samninginn, en svo virðist sem stefndi hafi ekki óskað eftir því.

Um fjárhæð örorkubóta eru ákvæði í grein 7.1.3. í kjarasamningi þeim, sem stefnandi reisir á kröfur sínar, en þar segir: „Bætur vegna varanlegrar örorku greiðast í hlutfalli við váttryggingarupphæðina, 6.117.714 kr., þó þannig, að hvert örorkustig frá 25-50% verkar tvöfalt og hvert örorkustig frá 51–100% verkar þrefalt. Örorkubætur verði greiddar sem næst verðlagi greiðslumánaðar í stað slysdags.“

Samkvæmt þessu telur stefnandi sig eiga rétt til 65% af ofangreindri viðmiðunarfjárhæð, eða 3.976.514 króna, og þá fjárhæð beri að framreikna m. v. hækkun framfærsluvísitölu til þess dags, er bóta var krafist, þ. e. 9. desember 1991. Þá var framfærsluvísitalan 156 stig, en í kjarasamningum er miðað við vísitöluna 146,4 stig. Þessi hækkun vísitölnnar nemur 260.755 krónum, og samtals nema þessar fjárhæðir 4.237.269 krónum, sem eru stefnufjárhæð málsins.

Það, sem hér að framan er rakið, er samkvæmt málavaxtalýsingu stefnanda, og hefur stefndi því við að bæta, að stefnandi er sagður hafa verið farþegi í einkaflugvélinni TF-BÍÓ, Piper PA 28-161, er vélin hrapaði til jarðar í Ásbyrgi 16. júlí 1990. Sá, er sagður var flugmaður vélarinnar, lést, og stefnandi hlaut alvarleg meiðsl og er metinn til 45% læknisfræðilegrar örorku. Vélinni var flogið lágflug inn í Ásbyrgi neðan klettaveggja að sögn sjónarvotta og þar á raflínu og hrapaði til jarðar. Lágmarksflughæð yfir Ásbyrgi á slysdagi var 300 metrar yfir klettaveggjum. Flug vélarinnar var alvarlegt brot á flugreglum.

Málsástæður og lagarök stefnanda eru þau, að stefnandi reisir kröfur sínar í máli þessu á reglum landsréttar um uppgjör skaðabóta skv. váttryggingarsamningum, og vísar til þess, að stefndi hafi með kjarasamningi, sem gerður var 2. febrúar 1990 af launanefnd sveitarfélaga f. h. ýmissa sveitarstjórna, þ. á m. stefnda, við Starfsmannafélag Akureyrarbæjar, tekið á sig skuldbindingu um að greiða starfsmönnum sínum, sem kjarasamningurinn tekur til, bætur vegna varanlegrar örorku, sem þeir kynnu að verða fyrir. Í þessum kjarasamningi sé sérstakur kafli um tryggingar, og í grein 7.1.3. séu ákvæði um ákvörðun bótafjárhæðar, og um skilmála séu ákvæði í grein 7.1.7., svo sem áður hefur verið rakið. Með vísan til þessara ákvæða telur stefnandi ljóst, að stefndi hafi við úrlausn um kröfur stefnanda stöðu váttryggingafélags. Váttryggingarsamningur hafi komist á með kjarasamningi

15. ágúst 1980 og verið endurnýjaður í óbreyttri mynd í hvert sinn, sem stefndi og Starfsmannafélag Akureyrarbæjar framlengdu gildi hans, og efni váttryggingarsamningsins hafi enn verið óbreytt, er stefnandi varð fyrir því slysi, sem olli örorku hans. Varðandi þessa málsástæðu fyrir utan að vísa til kjarasamningsins vísar stefnandi til meginreglu 3. mgr. 14. gr. laga um váttryggingarsamninga nr. 20/1954. Leggur stefnandi áherslu á, að við könnun á efni kjarasamnings verði að líta til þess, að samningurinn kveði á um, að eldri kjarasamningar aðila séu framlengdir með þeim breytingum, sem aðilar hafa orðið ásáttir um. Á dskj. nr. 8 hefur stefnandi lagt fram váttryggingarskilmála fyrir slysatryggingu launþega, sem hann telur hafa verið í gildi hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga árið 1980 og hafa að geyma þá skilmála, sem vísað sé til í kjarasamningi aðila frá 15. október 1980. Svo virðist sem stefndi hafi keypt slíka tryggingu, a. m. k. hafi hann verið með slíka tryggingu í gildi hjá Váttryggingafélagi Íslands hf., er tjónsatburðurinn varð. Váttryggingafélag Íslands hf. hafi hins vegar breytt skilmálum slíkra trygginga í verulegum atriðum 17. júlí 1989, áður en tjónsatburðurinn varð. Samkvæmt dskj. nr. 8 féll tjónsatvikið undir þá váttryggingarskilmála. Leggur stefnandi á það áherslu, að kaup stefnda á váttryggingu hafi með engu móti getað haft í för með sér réttindamissi fyrir þá, sem váttrygging samkvæmt kjarasamningnum átti að ná til. Stefndi hafi keypt váttryggingu án samráðs við Starfsmannafélag Akureyrarbæjar. Skilmálar váttryggingafélagsins gagnvart stefnda geti því ekki haft áhrif á innihald váttryggingar samkvæmt kjarasamningum, heldur getur slíkt aðeins skipt máli um uppgjör milli stefnda og váttryggingafélagsins. Þessu til stuðnings veur stefnandi sérstaka athygli á bókun IV með kjarasamningi stefnda og Starfsmannafélags Akureyrarbæjar á dskj. nr. 3 bls. (sic), svohljóðandi: „Ef ákvæði í þessum samningi ganga skemur en sambærileg ákvæði síðustu aðal- og sérkjarasamninga að mati viðkomandi bæjarstarfsmannafélags, skal eldra ákvæði sett inn í þennan samning, en hið nýja fellt úr gildi. Sama gildi um sérákvæði úr síðustu samningum, sem ekki koma fram í samningi þessum.“

Heldur stefnandi því fram, að Starfsmannafélag Akureyrarbæjar hafi ekki fengið neinar tilkynningar frá stefnda um breytingar á skilmálum váttryggingarinnar, og telur raunar ljóst, að stefndi gæti ekki breytt efni váttryggingarinnar né skilmálum nema í tengslum við gerð nýs kjarasamnings. Framangreind bókun sýni, svo að ekki verði um villst, að ekki stóð til að hrófla við efni váttryggingarkafila kjarasamnings, þegar hann var endurnýjaður árið 1990, að minnsta kosti ekki í þá átt að skerða réttindi starfsmanna.

Í annan stað reisir stefnandi kröfur sínar á því, að stefndi hafi með kjarasamningi við Starfsmannafélag Akureyrarbæjar allt frá 15. ágúst 1980 skuldbundið sig til að kaupa váttryggingu, sem bæta myndi örorku í tilviki eins og því, sem stefnandi varð fyrir. Stefnda hafi í þessu efni verið skylt að váttryggja starfsmenn sína með þeim hætti, sem skilmálar slysáttryggingar launþega mæltu fyrir á þeim tíma, sem stefndi tók þessa skyldu á sig, og efnislega hafi sú skylda ekkert breyst síðan. Þessa skyldu hafi stefndi ekki efnt að fullu, og verði hann því að bæta stefnanda það tjón, sem stefnandi hefur hlotið vegna þessarar vanrækslu. Vekur stefnandi sérstaka athygli á því, að í váttryggingarskilmálum um slysáttryggingar launþega hjá Váttryggingafélagi Íslands hf., eins og þeir eru eftir breytinguna 17. júlí 1989, sbr. dskj. nr. 9, sé í 5. tl. fjallað um ýmsar takmarkanir á greiðsluskyldu váttryggingafélagsins, en í d-lið þess ákvæðis sé opnuð leið til þess að kaupa váttryggingu fyrir þeim atvikum, sem váttryggingafélagið undanskilur sig ábyrgð á, þ. á m. bætur vegna slysa í einkaflugi. Þetta ákvæði í skilmálunum telur stefnandi sýna glögglega, að stefndi hefði með því að notfæra sér þá möguleika, sem váttryggingin bauð upp á, getað haldið váttryggingunni eðlilega við hjá félaginu og þannig tryggt stefnanda greiðslu samkvæmt henni. Þetta hafi stefnda borið skylda til að gera vegna ákvæðis kjarasamnings, en hann hafi látið það hjá líða og verði því að greiða stefnanda það tjón, sem af því hlaut.

Vaxtakröfu sína styður stefnandi með ákvæðum vaxtalaga, sem rakin hafa verið, og er stefndi hafi verið formlega krafinn um greiðslu bótanna 9. desember 1991, hafi honum verið gefinn eins mánaðar frestur til greiðslu og þess getið, að dráttarvaxta yrði krafist, bærst greiðsla ekki, og upphafstími vaxtakröfu við það miðaður.

Málsástæður og lagarök stefnda fyrir sýknukröfu sinni eru þau, að í fyrsta lagi er krafist sýknu á grundvelli ákvæða skilmála Sambands slysáttryggjenda frá 1. janúar 1989, er gildi tóku 17. júlí 1989, sbr. dskj. nr. 9, 5. gr., þar sem tekið er fram, að váttryggingafélagið bæti ekki slys, sem verði í flugi, nema sá, sem tryggður sé, sé farþegi í áætlunar- eða leiguflugi á vegum aðila, sem hafi tilskilin leyfi hlutadeigandi flugmálayfirvalda. Er stefnandi slasaðist, hafi verið í gildi á milli stefnda og Starfsmannafélags Akureyrarbæjar kjarasamningur, undirritaður gildandi frá 1. janúar 1990 til 31. ágúst 1991. Í þeirri grein kjarasamningsins, þ. e. a. s. 7.1.7., sem áður er rakin, beri að túlka samkvæmt almennum reglum um túlkun samninga og samkvæmt orðanna hljóðan, og hljóti því að vera átt við skilmála þá hjá Sambandi slysáttryggjenda, sem í gildi voru 2. febrúar 1990, er samningurinn var undirritaður. Þeir skilmálar komi fram á dskj. nr. 9, en þar sé slysátvilk stefnanda undanþegið váttryggingu.

Hugleiðingar stefnanda um, að líta beri til kjarasamningsins frá 15. ágúst 1980, fái ekki staðist við nánari skoðun. Augljóst sé, að gerður hafi verið nýr kjarasamningur 2. febrúar 1990, og þegar eldri kjarasamningur rennur út, sé ávallt gerður nýr kjarasamningur, og er þeirri fullyrðingu og málsástæðu stefnanda mótmælt, að váttryggingarskilmálar fyrir slysatryggingu launþega hafi verið óbreyttir frá gerð kjarasamningsins 1980. Ekki orki það heldur tvímælis, að í gildi hafi verið nýir váttryggingarskilmálar vegna slysatryggingar launþega, er í þessu tilviki giltu frá 17. júlí 1989 og tóku til slysatilviks stefnanda, þar sem það var berlega undanþegið váttryggingu. Stefndi mótmælir því sérstaklega, að hann hafi stöðu váttryggingafélags gagnvart stefnanda og að efni slysaváttryggingarinnar hafi verið óbreytt frá 1980. Kröfugerð stefnanda taki af öll tvímæli um, að staðhæfingar um, að samningurinn hafi verið óbreyttur, fái ekki staðist. Stefnandi vitni við útreikning kröfu sinnar til ákvæðis, er kom fyrst inn í kjarasamninga árið 1989, að því er varðar verðtryggingarákvæðið í grein 7.1.3. í kjarasamningnum frá 1990. Verði ekki fallist á það sjónarmið, að skilmálarnir frá 17. júlí 1989 hafi gilt á slysdegi, krefst stefndi sýknu á grundvelli eldri skilmála fyrir slysatryggingar launþega, sbr. dskj. nr. 8. Við skoðun á gildissviði eldri skilmála verði að líta til forsögu skilmálanna. Þegar sú skipan var upp tekin að slysatryggja launþega í starfi, hafi ekki verið gert ráð fyrir, að launþegar væru tryggðir í frítíma, og með hliðsjón af því hafi skilmálarnir verið samdir. Hafi því verið óþarfi að setja í skilmálana ýmsar undanþágur, sem voru í skilmálum fyrir almenna slysatryggingu, m. a. flugáhættu. Litið hafi verið svo á, að undanþágur almennra skilmála ættu einnig við. Í framkvæmd hafi enginn ágreiningur verið um það, að flugáhætta væri ekki innifalin í eldri skilmálum, og vísar stefndi í því sambandi til yfirlýsingar frá Sambandi slysatryggjenda, dags. 26. 8. 1992, á dskj. nr. 19, svohljóðandi:

„Að gefnu tilefni vill undirritaður lýsa yfir eftirfarandi:

Skilmálar fyrir atvinnuslysatryggingar voru upphaflega miðaðir eingöngu við áhættu vegna atvinnuslysa. Skilmálunum var ekki breytt, þegar farið var að innifela áhættu vegna annarra slysa í váttryggingunni. Það er ekki fyrr en 1. jan. 1989, að skilmálarnir taka mið af þessari staðreynd, en það var aldrei ætlunin, að tryggingin yrði víðtækari en almenn slysatrygging fyrir einstaklinga og innifæli t. d. áhættu vegna einkaflugs.

Mér er ekki kunnugt um, að váttryggingafélög hafi innifalið áhættu vegna einkaflugs í atvinnuslysatryggingu, eftir að hinir nýju skilmálar tóku gildi, en í nokkrum tilvikum hefur þessi áhætta verið innifalin í einstaklingstryggingum gegn sérstöku viðbótargjaldi.“

Stefnandi mótmælir dskj. nr. 19 sem óstaðfestu, vilhöllu og þýðingarlausu. Stefnandi heldur því fram, að þegar frítímaáhættu hafi verið bætt við skilmálana, hafi eingöngu verið átt við venjulega áhættu í einkalífi. Engum komi t. d. í hug, að geimferðir hafi verið tryggðar skv. eldri skilmálum. Þessu sjónarmiði mótmælir stefnandi og bendir á, að einkaflug sé síður en svo nýtilkomin starfsemi. Stefnandi heldur því fram, að atvinnurekendur hafi ekki átt kost á að kaupa atvinnuslysaftryggingu með innifalinni áhættu vegna einkaflugs í frítíma. Engin dæmi séu um það, að atvinnurekendur hafi leitað eftir því, enda hefði það hleypt upp verðlagningu váttryggingarinnar. Hins vegar séu nokkur dæmi um, að félagsmenn starfsmannafélaga leiti eftir viðbótarvernd við atvinnuslysaftryggingu og þá vegna einkaflugs. Sé áhætta þessi ávallt seld sér sem almenn slysaftrygging gegn sérstöku iðgjaldi, sem viðkomandi starfsmaður greiði fyrir. Í þessu sambandi vísar stefnandi á reglu nr. 31/1990 um skilmála slysaftryggingar ríkisstarfsmanna skv. kjarasamningi vegna slysa, er starfsmenn verða fyrir utan starfs. Í 7. gr. þeirra reglna séu undanþegin bótaskyld slys í einkaflugi. Verði fallist á sjónarmið stefnanda, leiði það til ósanngjarnrar niðurstöðu, þar sem réttarstaða stefnanda yrði gerð miklu betri en annarra launþega. Í þessu sambandi vísar stefnandi til 32. og 33. gr. laga nr. 7/1936. Einnig bendir stefnandi á 121. gr. laga nr. 20/1924 sýknukröfu sinni til stuðnings, en í 5. gr. hinna eldri skilmála hafi verið ákvæði um áhættubreytingu, er sé í samræmi við það lagaákvæði, sem áskilji, að sérhverja áhættubreytingu beri að tilkynna. Hafi tilkynning um áhættubreytingu ekki verið send, beri váttryggingafélag enga ábyrgð, ef váttrygging hefði ekki verið veitt, ef vitað hefði verið um hina breyttu áhættu. Um slíkt hafi verið að ræða í tilviki stefnanda. Þá heldur stefnandi því fram, að með vísan til 124. gr. laga nr. 20/1954 beri að sýkna stefnda á grundvelli c-liðar 8. gr. eldri skilmála um stórkostlegt gáleysi, sem eigi sér stoð í þessu lagaákvæði. Svo sem rakið sé í skýrslu Flugslysaneftndar hafi verið um gróft brot á sjónflugsreglum að ræða, er flugvélinni var flogið inn í Ásbyrgi. Stefnandi, sem sé lærður flugmaður, hefði mátt vera ljóst, að brotið var gegn sjónflugsreglum, og honum í lófa lagið að gera athugasemdir og hugsanlega að grípa inn í stjórn flugvélarinnar. Bendir stefnandi á, að stjórntæki flugvélarinnar hafi verið þannig, að stefnandi, sem sat við hlið flugmannsins, hefði getað stjórnað flugvélinni. Einnig bendir stefnandi á það og leggur á það áherslu, að stefnandi sé einn til frásagnar um, að hann hafi ekki flogið flugvélinni. Háttsemi stefnanda í þessu sambandi verði að teljast stórkostlegt gáleysi.

Stefnandi gerir ekki athugasemdir við tölulegar fjárhæðir, en mótmælir dráttarvaxtakröfu stefnanda og vísar í því sambandi til ákvæða kjarasam-

ings, er gildi á slysadegi, gr. 7.1.3., þar sem segir, að greiða beri bætur sem næst verðlagi greiðslumánaðar. Hafi ákvæðið verið tekið upp til að tryggja, að verðgildi bótafjárhæðarinnar raskaðist ekki vegna dráttar á uppgjöri. Samkvæmt þessu eigi að reikna bæturnar frá vísitölu 30. júlí 1990 til dómsuppsögudags, og komi þá dráttarvextir frá dómsuppsögudegi.

Stefnandi heldur því fram, að váttryggingafélag geti ekki einhliða rofið réttarsamband stefnanda og stefnda, sem sé bundið í kjarasamningi, og enginn geti breytt því nema aðilar sjálfir með kjarasamningi, sbr. 12. gr. laga nr. 94/1986. Hvergi sé í kjarasamningnum skylda á sveitarfélögum að kaupa váttryggingu, heldur sé það á þeirra valdi að gera það, en þá þurfi sveitarfélög að kaupa váttryggingu vegna þeirra hagsmuna, sem þau hafi samið um að efna.

Um einhliða breytingu á váttryggingarskilmálum vísar stefnandi til Hrd. 1969, bls. 188, og 1981, bls. 345, máli sínu til stuðnings, þannig, að hinir upphaflegu skilmálar skv. dskj. nr. 8 hafi gilt á slysdegi, en ekki hinir nýju skilmálar skv. dskj. nr. 9. Sérstaklega mótmælir stefnandi þeirri málsástæðu og lagarökum stefnda, að hann hafi sýnt af sér gáleysi með því að grípa ekki inn í stjórn flugvélarinnar sem farþegi, og fráleitt, að hann hefði tekið við stjórn flugvélarinnar af flugmanninum, því að slíkt hefði verið stórkostlegt gáleysi af honum. Svo og hafi engin áhættubreyting orðið hjá stefnanda, enda þótt hann hafi verið farþegi í einkaflugvél, þar sem einkaflug sé ekki nýtilkomið fyrirbrigði og flug einkaflugvéla ekki undanskilið samkvæmt hinum eldri skilmálum. Undantekningin skv. hinum nýju skilmálum á dskj. nr. 9 sýni einmitt, fyrir hvaða tilvikum tryggt hafi verið skv. hinum eldri skilmálum. Hann bendir á Hrd. 1978, bls. 379, þeirri málsástæðu til stuðnings, að atvinnurekandi sé skyldur að kaupa umsamda váttryggingu, en vanræki hann það, komi upp sú réttarstaða, að hann sé bótaskyldur sem váttryggður væri.

Stefndi heldur því fram, að leitast hafi verið við, að almennir skilmálar tryggingafélaga giltu um starfsmenn stefnda á hverjum tíma, og um þróun váttryggingarskilmála vísar hann til dskj. nr. 19, svo sem áður greinir. Telur stefndi, að sér hafi ekki borið frekari skyldur en Starfsmannafélagi Akureyrarbæjar, stéttarfélagi stefnanda, að fylgjast með almennum breytingum á váttryggingarskilmálum. Aldrei hafi komið fram sérstakar óskir frá starfsmannafélaginu um að váttryggja fyrir sérstökum tilvikum eða andanþiggja sérstök atvik.

Stefnandi telur tilvitnanir stefnda í 32. og 33. gr. laga nr. 7/1936 fáránlegar og út í hött og segir ósannað, að skilmálarnir á dskj. nr. 9 hafi tekið gildi 1. janúar 1989.

Hér fyrir dómi bar stefnandi, að hann hefði haft einkaflugmannspróf, en prófið ekki í gildi og það útrunnið sennilega 2 árum áður en slysið varð. Hann sagði það reglu, að farþegi í flugvél gripi aldrei í stjórnþæki vélarinnar og tæki stjórnina af flugmanninum. Hann hafi haft orð á því við flugmanninn, að hann væri farinn að fljúga helst til lágt, en hann hefði ekki getað á nokkurn hátt gripið inn í flug flugmannsins að öðru leyti. Eftir slysið hefði hann haft samband við Hrein Pálsson bæjarlögmann og hann talið, að stefnandi ætti rétt á bótum og ætti að snúa sér að VÍS, en VÍS hefði neitað bótum. Hefði þá Karl Jörundsson, starfsmannastjóri Akureyrarbæjar, sagt, að bærinn væri ábyrgur.

Fyrir dóminn kom sem vitni Karl Jörundsson, starfsmannastjóri Akureyrarbæjar. Hann upplýsti, að aldrei hefði verið rætt við Starfsmannafélag Akureyrarbæjar um útfærslu á slysatryggingu í kjarasamningi, heldur hefðu aðilar treyst á, að Akureyrarbær stæði við sitt. Eina váttryggingarmál, er komið hefði sérstaklega til umfjöllunar, hefði verið ósk tónlistarkennara um, að Akureyrarbær tryggði hljóðfæri þeirra sérstaklega, en því hefði verið hafnað. Vitnaskýrsla var tekin af Rannveigu Guðmundsdóttur, alþingismanni og fyrrverandi bæjarfulltrúa í Kópavogi. Vitnið upplýsti, að hún hefði fyrir hönd samningsaðila í svokölluðum samflotssamningum árið 1987 á vegum launaneftdar sveitarfélaga og starfsmannafélaga sveitarfélaga, þá sem bæjarfulltrúi í Kópavogi, farið ofan í tryggingarákvæði þágildandi kjarasamninga. Hefði farið fram heildarsamræming á tryggingarákvæðum kjarasamninganna, þ. e. a. s. tölulega, og hefði komið í ljós, að á Akureyri voru langhæstu tölurnar, og í þeim samningum hefðu verið ákvæði, þar sem tekið var fram í einni grein, að ef hagstæðari tryggingarákvæði væru í viðkomandi kjarasamningum, skertust þau ákvæði ekki.

Álit dómsins.

Dómurinn getur ekki fallist á þá málsástæðu stefnanda, að með kjarasamningi Starfsmannafélags Akureyrarbæjar og stefnda 15. ágúst 1980, þar sem samið var um slysatryggingu starfsmanna og hann síðan framlengdur óbreyttur, hafi komist á váttryggingarsamningur með aðilum máls þessa. Svo sem rakið er í atvikalýsingu, segir í gr. 7.1.7. í kjarasamningi aðila, að um slysatryggingu starfsmanna skuli gilda almennir skilmálar, sem í gildi eru fyrir atvinnuslysatryggingar launþega hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga, þegar samkomulag þetta er gert, eftir því sem við á, með þeim frávikum, sem í samningi þessum greinir. Við skýringu á þessu ákvæði kjarasamningsins ber að líta til hinna almennu skilmála, er gilda hverju sinni. Er stefnandi varð fyrir slysi því, er mál þetta er rekið út af, voru í gildi skilmálar, er tóku gildi 17. júlí 1989, þar sem flug með einkaflugvélum var undan-

skilið tjónsbótum. Verður ekki á það fallist, að bótaskylda stefnda sé ríkari en hinir almennu skilmálar, sem í gildi voru fyrir atvinnuslysátryggingar launþega hjá Sambandi íslenskra tryggingafélaga á hverjum tíma. Má á þá málsástæðu stefnda fallast, að sú skylda hvíli ekki síður á Starfsmannafélagi Akureyrarbæjar en stefnda að fylgjast með því, hvaða almennir váttryggingarskilmálar gilda á hverjum tíma, og koma að athugasemdum og sjónarmiðum til breytinga, ef svo vill til. Ekki er heldur fallist á þá málsástæðu stefnanda, að stefndi hafi með kjarasamningi við Starfsmannafélag Akureyrarbæjar allt frá 15. ágúst 1980 skuldbundið sig til að kaupa váttryggingu, sem myndi bæta örorku í tjónstílviki, eins og stefnandi varð fyrir, og byggist sú niðurstaða dómsins á því, að váttryggingarskilmálarnir séu þeir almennu skilmálar, sem í gildi eru hverju sinni. Er kjarasamningurinn, sem gildi fyrir tímabilið 1. janúar 1990 til 31. ágúst 1991, telur dómurinn sannað (sic), að í gildi hafi verið þeir almennu váttryggingarskilmálar, er giltu hjá Váttryggingafélagi Íslands hf. og tóku gildi gagnvart aðilum 17. júlí 1989. Að þessu virtu ber að sýkna stefnda af kröfum stefnanda. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Dóm þennan kvað upp Ásgeir Pétur Ásgeirsson héraðsdómari.

D ó m s o r ð:

Stefndi, bæjarsjóður Akureyrar, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Steindórs V. Steindórssonar.

Málskostnaður fellur niður.
